

Okvir za vključevanje prostovoljcev v jezikovno izobraževanje priseljencev

September 2018

Vsebina

Uvod	3
1 Učni cilji	4
2 Področja jezikovnega izobraževanja	5
2.1 Formalno izobraževanje	6
2.2 Neformalno izobraževanje	6
2.3 Informalno učenje (družbeno vključevanje).....	6
3 Delo na terenu.....	8
4 Pogoji za učinkovito učenje jezika	9
4.1 Posameznikovi dejavniki	9
4.2 Okoliščine	10
5 Prostovoljske vloge v jezikovnem izobraževanju priseljencev	12
5.1 Jezikovni pomočnik.....	12
5.2 Jezikovni inštruktor	12
5.3 Jezikovni prijatelj	12
5.4 Jezikovni zastopnik	12
6 Lastnosti in kompetence prostovoljk	14
6.1 Lastnosti	14
6.2 Kompetence	14

Uvod

V tem dokumentu je opisan okvir projekta *Vključevanje prostovoljcev v jezikovno izobraževanje priseljencev: vloge in kompetence* (ang. *Volunteers in Migrant Language Education – VIME*). Cilj projekta je prepoznati in opredeliti različne vloge in kompetence poklicnih učiteljev in učiteljic (v nadaljevanju učiteljic) ter vseh drugih, ki priseljencem in priseljenkam pomagajo pri usvajanju jezika.

Projekt VIME se osredotoča na učinkovito vključevanje prostovoljcev in prostovoljk (v nadaljevanju prostovoljk) v jezikovno izobraževanje priseljencev in priseljenk (v nadaljevanju priseljencev), glavni rezultat projekta pa so moduli njihovega usposabljanja. Gradiva niso zasnovana z namenom, da bi prostovoljke postale učiteljice, temveč so namenjena njihovem opolnomočenju za izvajanje posameznih prostovoljskih vlog.

V projektu VIME prostovoljstvo razumemo v ekonomskem smislu: prostovoljka določeno vlogo opravlja brez plačila; pri tem je treba poudariti, da so razlogi za sodelovanje v prostovoljskih dejavnostih kompleksnejši. V danščini se beseda prostovoljec uporablja za osebo, ki je pripravljena izvesti neko nalogo in si za to vzeti čas. Gre za osebo, ki je avtonomna, in ne za nekoga, ki delo opravlja brez plačila. V angleščini obstaja razlika med tem, ko nekaj naredimo prostovoljno, tj. brez zunanjega pritiska ali spodbude, in prostovoljnim delom, ki ima bolj čustveno konotacijo in kaže na to, da nekaj podpiramo, v nekaj verjamemo. V slovenščini¹ je kot prostovoljsko opredeljeno delo, ki ga posameznik po svoji svobodni volji in brez pričakovanja materialnih koristi zase opravlja v dobro drugih ali v splošno korist; to delo lahko opravlja neformalno (sem spadajo vse neorganizirane oblike pomoči) ali organizirano, v okviru prostovoljskih organizacij in organizacij s prostovoljskim programom.

V projektu VIME smo se osredotočili na podporo v jezikovnem izobraževanju odraslih priseljencev. S pridobivanjem jezikovnega znanja ob (jezikovnem) udejstvovanju v vsakdanjem življenju se nismo eksplicitno ukvarjali. To ne pomeni, da verjamemo, da je pridobljeno jezikovno znanje zgolj rezultat sistematičnega učenja jezika; menimo sicer, da ima formalno učenje jezika za priseljence izjemno pomembno vlogo, ni pa to edini način pridobivanja jezikovnega znanja. Iz večjezičnosti in najnovejših študij o jezikovanju (ang. *translanguaging*) oz. medjezikovnem izposojanju smo se veliko naučili o kompleksnosti jezikovnega delovanja odraslih priseljencev; odrasli razpolagajo z bogatim jezikovnim repertoarjem, ki ga aktivirajo pri sporazumevanju v različnih jezikih in kulturnih okoljih. In prav to je treba upoštevati pri načrtovanju podpore v jezikovnem izobraževanju priseljencev.

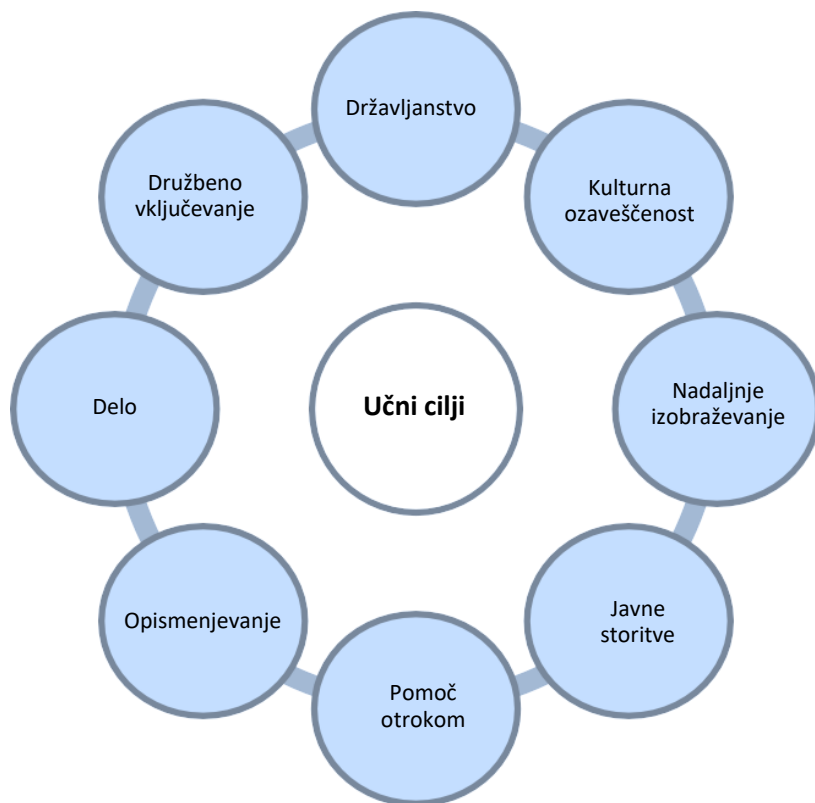
V nadaljevanju je jezikovno izobraževanje priseljencev postavljeno v širši okvir VIME. Ta okvir zajema šest elementov, in sicer:

1. učne cilje,
2. področja jezikovnega izobraževanja,
3. aktivnosti na terenu,
4. pogoje za učinkovito jezikovno izobraževanje,
5. prostovoljske vloge,
6. kompetence, potrebne za izvajanje posamezne vloge.

¹ Opredelitev prostovoljstva: <https://www.prostovoljstvo.org/o-prostovoljstvu>, dostop 10. 12. 2018.

1 Učni cilji

V štirih državah, ki so sodelovale v projektu VIME, smo pri skupinah odraslih priseljencev zaznali nekatere razlike (Slovenija je na primer za priseljence pogosto prehodna država). A čeprav so skupine odraslih priseljencev v teh državah zelo raznolike, so njihovi razlogi za učenje jezika države sprejema zelo podobni.

V jezikovnem izobraževanju so pri določanju učne poti pomembni cilji učečih se. V formalnem izobraževanju je obseg učnih ciljev pogosto omejen – najpogosteje so cilji povezani z delom oz. zaposlitvijo – zato velja učečim se zagotoviti tudi priložnosti, ki bodo omogočile doseganje drugih učnih ciljev (gl. sliko).

2 Področja jezikovnega izobraževanja

V projektu VIME smo opredelili tri pomembna področja jezikovnega izobraževanja priseljencev:

1. Formalno učenje

Poteka v skupini z učiteljico jezika, usposobljeno za poučevanje priseljencev. Učeči se pridobi potrdilo o izobraževanju.

2. Neformalno učenje

Poteka individualno ali v manjših skupinah z vnaprej dogovorjenim urnikom (npr. kot pomoč pri domači nalogi, konverzacija itd.). Učenje spremlja »inštruktor«. Formalnega učnega načrta ni, prav tako učeči se ne pridobi potrdila o izobraževanju.

3. Informalno učenje (družbene izkušnje: kuharski tečaji, skupine vrtničarjev, pevski zbori, druženje)

Temelji na jezikovni rabi, ne na učenju jezika. Vključuje pomoč pri izpolnjevanju obrazcev ali tolmačenju in pisanju uradnih pisem, lahko pa zadostuje že to, da je priseljencu nekdo na voljo za kratek pogovor. Prav tako k neformalnemu učenju štejemo tudi kulturno udejstvovanje: z obiski zanimivih krajev v lokalni skupnosti, opisom navad in običajev, ki so značilni za lokalno skupnost, se priseljencem »odpirajo vrata« v družbo.

Meje med opisanimi področji so zabrisane, dejavnosti v okviru jezikovnega izobraževanja priseljencev lahko segajo na več področij hkrati in med njimi prehajajo. Za vsako področje smo sicer natančno opredelili vloge, a posameznik oz. posameznica lahko v procesu jezikovnega izobraževanja priseljencev opravljata več različnih vlog. Podobno velja za delo organizacij, kjer se področja učenja lahko prekrivajo.

Predstavljeni okvir le opisuje dejavnosti na področju jezikovnega izobraževanja, in jih ne predpisuje. Zato ga ne gre jemati kot predlog, kako naj bodo te dejavnosti organizirane, temveč omogoča vpogled v obstoječe dejavnosti jezikovnega izobraževanja priseljencev znotraj posamezne organizacije oziroma celotnega sistema.

2.1 Formalno izobraževanje

Formalne zahteve glede jezikovnega izobraževanja, razmerje med zahtevami in statusom priseljencev ter dostop priseljencev do izobraževanja se med državami razlikujejo. Kljub temu je formalno jezikovno izobraževanje priseljencev mogoče opredeliti kot proces, ki temelji na učenju v skupini in ga izvajajo usposobljene učiteljice, ob koncu pa se udeležencem priznajo ustrezne kompetence. Strokovne zahteve za učiteljice v jezikovnem izobraževanju priseljencev se od države do države razlikujejo, skupno pa jim je poučevanje v jezikovnih razredih.

Ob učiteljski vlogi pa je mogoče opredeliti tudi vloge, ki jih imajo na področju formalnega izobraževanja prostovoljke. Med temi vlogami razlikujemo glede na to, ali

- se prostovoljska vloga opravlja v učilnici ali zunaj nje in ob drugem času ter
- ali delo prostovoljke koordinira oziroma vodi poklicna učiteljica.

Kadar je delo prostovoljke, bodisi v učilnici ali zunaj nje, usklajeno z delom učiteljice, je prostovoljsko delo del formalnega jezikovnega izobraževanja; a ta vrsta aktivnosti je redka.

V formalnem jezikovnem izobraževanju lahko med poklicnimi učiteljicami in prostovoljkami prihaja do napetosti: poleg strahu, da bi lahko povečanje števila prostovoljk ogrozilo delovna mesta poklicnih učiteljic, slednje tudi ne zaupajo načinu poučevanja, ki ga izvajajo prostovoljke.

2.2 Neformalno izobraževanje

V štirih državah partnerkah največ prostovoljk, ki pomagajo priseljencem pri učenju jezika, deluje na področju neformalnega izobraževanja. Vendar je usklajenost njihovega dela z aktivnostmi v okviru formalnega izobraževanja zelo majhna.

Namen neformalnega izobraževanja je pomagati odraslim priseljencem pri učenju jezika države sprejema. Razloge za vzpostavitev tovrstne pomoči gre iskati v pomanjkanju dostopa do formalnega jezikovnega izobraževanja za nekatere skupine priseljencev – zaradi njihovega statusa oziroma socialno-ekonomskega položaja ali drugih ovir (na primer skrb za otroke).

Prav na področju neformalnega izobraževanja smo zaznali tudi najširši spekter prostovoljskih dejavnosti – od dogovorjenih do naključnih dejavnosti (v katere so se priseljenci priključili brez vnaprejšnjih dogovorov), od individualnih do dejavnosti v manjših skupinah. Prostovoljci so se v veliki meri osredotočali na govorne spretnosti; pri tem so uporabljali gradivo, ki je bilo razvito prav za takšne namene, ali pa so gradivo pripravljali *ad hoc*, v nekaterih primerih prav za posameznega učečega se.

Nekatere dejavnosti (kot je npr. individualna pomoč zunaj učilnice) so poznane tudi na področju formalnega izobraževanja, le da v neformalnem večinoma niso koordinirane.

2.3 Informalno učenje (družbeno vključevanje)

V vseh državah potekajo tudi številne dejavnosti, ki jih lahko označimo za družbene (in družabne): kuharski tečaji, skupine vrtičkarjev, pevski zbori, druženje v kavarni, pomoč pri izpolnjevanju uradnih obrazcev ali tolmačenju uradnih dokumentov ipd. Tovrstne dejavnosti so pogosto kulturno pogojene, sploh kadar gre za obisk lokalnih zanimivosti oziroma razlago praznikov in lokalnih običajev. Cilj teh aktivnosti ni eksplicitno učenje jezika, a priseljencem omogočajo, da ciljni jezik uporabljajo v avtentičnih situacijah in spodbudnem okolju.

Omenjene dejavnosti se pogosto odvijajo v enakem družbenem okolju, kot to velja za neformalno izobraževanje, ni pa vedno tako. Prostovoljka pri tem igra vlogo pomočnice oziroma spremljevalke, zato posebna jezikovna znanja niso potrebna. V nekaterih dejavnostih lahko učeči se sami delujejo kot prostovoljci in pomagajo drugim učečim se pri doseganju njihovih učnih ciljev.

Družbeno vključevanje se nanaša na sodelovanje v dejavnostih določene družbene skupine. Če je to sodelovanje uspešno, se lahko posameznik še naprej druži z njenimi člani in tako ostaja del skupine. Z družbenim vključevanjem se – prav ob povezavah s skupnostjo in v njej – pridobiva družbeni kapital. Vendar pa družbenega vključevanja ni mogoče enačiti s konceptom družbenega mreženja, saj se slednje bolj osredotoča na skupino kot na samo dejavnost.

3 Delo na terenu

Delo na terenu z odraslimi priseljenci predstavlja pomemben del procesa njihovega jezikovnega izobraževanja. Gre za »delo na lokacijah, ki presegajo okvire določene (jezikovne) organizacije, s skupinami ljudi, ki navadno ne uporabljajo oz. ne morejo uporabljati njenih storitev« (McGivney 2000)².

Delo na terenu lahko zajema:

- **udejestvovanje osebja:** fizični odhod iz (jezikovne) organizacije z namenom sodelovati z učečimi se;
- **strategijo trženja ali pridobivanja udeležencev in udeleženk:** dejavnosti, s katerimi se (skupine) ljudi obvešča o jezikovni ponudbi določene organizacije;
- **»dostavo« ponudbe:** zagotavljanje oz. izvajanje učnih programov na različnih (informalnih) krajih v lokalni skupnosti;
- **mreženje:** povezovanje z drugimi organizacijami ali posameznimi skupinami ljudi;
- **metode oziroma pristope:** posebni načini dela z ljudmi zunaj sedeža organizacije.

Pri odraslih priseljenicah ni ene same linearne poti usvajanja jezika skupnosti sprejema. Vsak odrasli posameznik ima namreč različne potrebe in deluje z določenimi omejitvami. Učna pot lahko vključuje najrazličnejše kombinacije dejavnosti, ki se izvajajo na formalnem, neformalnem ali informalnem področju učenja. Da bi bile posamezne učne poti čim uspešnejše, morajo biti dejavnosti različnih organizacij na terenu usklajene (koordinirane), priseljencem pa zagotovljene celovite informacije o možnostih jezikovnega izobraževanja, ki so jim na voljo.

Začetno analizo in oceno stanja pogosto opravijo različni akterji, ki ponujajo jezikovno izobraževanje priseljencev. Pri pridobivanju udeležencev za posamezne aktivnosti priseljencev morda ne seznanijo z vsemi zanje relevantnimi informacijami: morda ima oseba, ki komunicira z njimi, pomanjkljivo znanje ali pa so razlogi poslovni (konkurenca). Prav tako se analize in ocene precej podvajajo, saj ponudniki aktivnosti svojih postopkov in podatkov ne delijo z drugimi ponudniki, sistem pa posledično deluje nepovezano.

Vsaka organizacija lahko priseljence na terenu obvešča o svojih dejavnostih na področju (jezikovnega) izobraževanja, da bi tako pridobila čim več udeležencev. V projektu VIME smo ugotovili, da so področja formalnega, neformalnega in informalnega izobraževanja pogosto zelo slabo povezana, to pa za priseljence pomeni manj priložnosti za jezikovno izobraževanje.

Nepovezanost in pomanjkanje koordinacije med tremi področji pomeni, da priseljenec pogosto aktivno sodeluje le na enem področju. Organizacija je priseljenca sicer na terenu pridobila, a ne zato, ker bi bilo to zanj najbolj optimalno, ampak po naključju. Nekateri priseljenci aktivno sodelujejo na več kot enem področju, a je povezava med področji slaba oz. je sploh ni. Sklenemo lahko, da premalo povezovanja in koordinacije med posameznimi dejavnostmi na področju formalnega in neformalnega učenja ter družbenega vključevanja (informalno učenje) zmanjšuje priložnosti odraslih priseljencev za učenje jezika.

² McGivney, V (2000). *Recovering Outreach: Concepts, Issues and Practices*. NIACE: Leicester.

4 Pogoji za učinkovito učenje jezika

Na vsakem področju jezikovnega izobraževanja smo bili priča različnim aktivnostim, ki podpirajo jezikovno izobraževanje priseljencev. Ob razvijanju modela/okvira, ki bi opisal te aktivnosti, smo morali opredeliti pogoje za učinkovito učenje jezika.

4.1 Posameznikovi dejavniki

Obstajajo nekateri **družbeni** in **kognitivni dejavniki**, ki vplivajo na uspeh pri učenju jezika:

Jezikovna sposobnost

Nanaša se na posameznikovo kognitivno zmožnost; nanjo vpliva več dejavnikov (na primer starost in izkušnje z učenjem jezika oz. jezikov). Prostovoljke s svojim delom nimajo velikega vpliva nanjo, a se morajo zavedati dejavnikov, ki vplivajo na razlike med posamezniki pri učenju jezika – le tako se lahko izognejo nerealnim pričakovanjem do priseljencev.

Dostopnost

Nanaša se na dostop do ciljnega jezika in na priložnosti za sporazumevanje v različnih situacijah. Prostovoljke imajo pri omogočanju dostopa do ciljnega jezika ključno vlogo.

Motivacija

Priseljenčeva potreba po usvajanju jezika je ključnega pomena. Po teoriji samodoločenosti, ki sta jo razvila Ryan in Deci (2000)³, lahko motivacijo razčlenimo na tri osnovne elemente. To so:

- **avtonomija:** priložnost za sprejemanje lastnih odločitev (npr. o ciljih, gradivu, metodah dela, dejavnostih, času, prostovoljcih);
- **kompetenca:** prepričanje, da zmorete opraviti neko nalogo, in izkušnja, da ste svoje spretnosti zmožni izboljšati (ter se zavedate in si priznavate vsakršen, tudi najmanjši napredek);
- **občutek pripadnosti:** občutek, da pripadate skupnosti, katere del želite biti. Pri tem gre lahko za skupnost kot celoto ali le skupino oseb, s katerimi obiskujete tečaj. To pomeni, da mora biti prostovoljka pozorna na procese v skupini in za priseljence ustvarjati priložnosti, da lahko pokažejo svoje učne rezultate in se povežejo z drugimi priseljenci.

Prav upoštevanje navedenih elementov motivacije naj bi vodilo prostovoljke pri njihovem delu s priseljenci na različnih področjih izobraževanja.

³ Ryan, R. M., Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American psychologist*, 55(1), 68.

4.2 Okoliščine

V nadaljevanju predstavljamo pogoje, ki olajšujejo usvajanje jezika.

Razumljivost

Jezik, ki ga uporablja prostovoljka, naj bo razumljiv in enostaven, tako da bo učeči se razumel bistvo sporočila, čeprav morda ne bo razumel vseh besed in jezikovnih struktur. Učeči se naj bi bili namreč zmožni pridobivati jezikovno znanje takrat, ko vhodni podatki (angl. *input*) le nekoliko presegajo njihovo trenutno raven znanja.

Interakcija

Pomembno je, da imajo učeči se jasen sporazumevalni namen. To pomeni, da dobro vedo, kaj pri sporazumevanju želijo doseči.

Pri sporazumevanju se govorci nenehno pogajajo o pomenu, da bi se med seboj (spo)razumeli. Pri tem uporabljajo različne jezikovne funkcije (npr. prošnja za pojasnilo) in strategije (kot sta parafraziranje in potrditev razumevanja). Pri jezikovnem pouku je to pogosto povezano s t. i. izmenjavo informacij (ang. *information gap*); gre za dejavnost, pri kateri imajo učeči se različne (pomanjkljive) informacije. Drug od drugega morajo pridobiti manjkajoči del informacij in tako razvijajo komunikacijske sposobnosti.

Zaznavanje (ang. *output*)

Kadar učeči se »opazujejo« novi jezik, posebno pozornost posvečajo njegovi obliki, rabi in pomenu. Pozornost je pomemben del procesa učenja novega jezika, a se pojavi le, če je učeči se pripravljen sprejeti novo jezikovno znanje. Ena izmed nalog učiteljice jezika je, da v razredu ustvari razmere, v katerih bodo učeči se pozorni na tiste vidike jezikovne rabe, ki so pomembni za razvoj njihove jezikovne zmožnosti.

Avtomatizacija je proces, pri katerem gre za izvedbo jezikovnega opravila brez zavedanja oz. namernega truda. Gladko sporazumevanje v novem jeziku zahteva veliko intenzivnega dela. Pri učenju jezika to pogosto pomeni nadzorovano urjenje, osredotočeno na ponavljanje določenih sporazumevalnih ali jezikovnih vzorcev. Lahko pa gre tudi za bolj odprto vadenje, pri katerem se od učečih se ne zahteva uporabe določenih jezikovnih struktur, se jih pa k njej spodbuja.

Zagotavljanje jezikovne podpore (ang. *scaffolding*)

Izraz se v angleščini največkrat uporablja za opis postopka, pri katerem se učečega se posredno ali neposredno podpira pri izvajanju opravil, ki jih sicer sam ne bi zmozel uspešno dokončati. Podpore lahko nudi kdor koli zunaj formalnih okvirov, in to tako, da pri delu z učečim se presega njegovo trenutno raven znanja. Učečim se tako pomaga premostiti vrzel med tem, kar lahko storijo sami, in tistim, kar lahko dosežejo ob podpori.

Proces učenja največkrat podpirajo prav ljudje okoli nas, ki imajo širše znanje in vedenje ter tako pripomorejo k premostitvi vrzeli med trenutnim znanjem in našimi cilji. Prostovoljke učeče se podpirajo pri pridobivanju jezikovne zmožnosti tako, da ustvarjajo okolje, v katerem je raba ciljnega jezika nujna; z usmerjanjem priseljencev k uporabi pravih vzorcev se povečuje razumevanje teh vzorcev in se omogoča njihova reprodukcija.

Najpomembnejša podpora je sodelovanje z drugimi – s prostovoljci in z drugimi učečimi se. Podpore lahko predstavlja tudi struktura posamezne dejavnosti – v primerih, ko pomoč pri izvajanju opravil že sama po sebi od učečega se zahteva interakcijo in njegovo sodelovanje. Podpora pa so lahko tudi strukturirane dejavnosti, delovni listi in predloge (zgledi) za pisne izdelke.

Jezikovna socializacija

Vključevanje odraslih priseljencev v jezikovno izobraževanje je veliko več kot usvajanje jezikovnega znanja. Po teorijah jezikovne socializacije se priseljenci v novo skupnost vključujejo z uporabo njenega jezika, interakcija z novim okoljem pa pozitivno vpliva na njihov jezikovni napredek. Uporaba jezika skupnosti sprejema lahko poteka v najrazličnejših javnih prostorih, kot so parki, nakupovalni centri, šole, javni promet in uradne institucije, v katerih imajo priseljenci stik s predstavniki socialnih služb ali iščejo delo. Jezik pa uporabljajo tudi v zasebnih interakcijah s sosedi ali na delovnem mestu.

Medkulturna komunikacija

Aktivnosti znotraj treh opisanih področij izobraževanja povečujejo možnosti za interakcijo med odraslimi priseljenci in skupnostjo sprejema, kar pozitivno vpliva na razvoj jezikovne zmožnosti priseljencev in njihovo vključevanje v novo okolje.⁴

Jezikovno izobraževanje priseljencev se lahko osredotoča na informalne aktivnosti, ki olajšujejo sodelovanje in povečujejo razumevanje med skupnostjo sprejema in priseljenci ter omogočajo priložnosti za razumevanje kulturnih raznolikosti in podobnosti ter odpiranje vprašanj o njih.

⁴ Gl. npr. britansko raziskavo med različnimi skupinami beguncev:

<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=policy-brief-on-language.pdf&site=252>

5 Prostovoljske vloge v jezikovnem izobraževanju priseljencev

Na podlagi raziskave v projektu VIME smo opredelili štiri ključne prostovoljske vloge v jezikovnem izobraževanju priseljencev:

1. jezikovni pomočnik
2. jezikovni inštruktor
3. jezikovni prijatelj
4. jezikovni zastopnik

5.1 Jezikovni pomočnik

Jezikovni pomočnik neposredno sodeluje z učiteljico v formalnem izobraževanju. Sam ne poučuje, temveč zagotavlja dodatno pomoč **v (jezikovni) učilnici**: pomaga učiteljici pri **diferenciaciji** pouka in zagotavlja dodatno pomoč **posameznikom** ali **majhnim skupinam**; tem lahko pomaga tudi **zunaj (jezikovne) učilnice**.

Delo jezikovnega pomočnika usmerja učiteljica, namen njegovega dela pa je vadenje oz. utrjevanje vsebin, ki so bile predstavljene v razredu, ali tistih vsebin, za katere učiteljica oceni, da bi jih bilo dobro izboljšati.

5.2 Jezikovni inštruktor

Jezikovni inštruktor ni povezan z delom v razredu, njegovega dela ne usmerja učiteljica. Delo lahko poteka individualno ali v manjših skupinah. Prostovoljka in priseljenec se lahko srečujeta na **domu učečega se, v javnih prostorih** ali **prostorih lokalne skupnosti**.

Dejavnosti potekajo v skladu s priseljenčevimi učnimi cilji. Pogosto je poudarek na govornem sporazumevanju oz. konverzaciji, lahko pa dejavnosti vključujejo tudi pisanje oz. utrjevanje naučenega. Jezikovni inštruktor mora znati dejavnosti pripraviti brez usmeritev, vendar mu je poklicna učiteljica na voljo, če potrebuje pomoč.

5.3 Jezikovni prijatelj

Jezikovni pomočnik in inštruktor sta večinoma osredotočena na učenje jezika, glavni poudarek jezikovnega prijatelja pa je **družbena podpora** odraslemu priseljencu.

Jezikovni prijatelj deluje kot referenčna točka: lahko pomaga priseljencu pri razumevanju uradnih pisem in izpolnjevanju obrazcev; pojasnjuje postopke, v katerih se vsakodnevno znajde; na delovnem mestu lahko pomaga sodelavcu pri razumevanju delovnega procesa, zdravstvenih in varnostnih navodil, se z njim druži pri malici ali udeleži družabnih dogodkov v podjetju.

5.4 Jezikovni zastopnik

Podobno kot pri jezikovnem prijatelju, neposredna vloga jezikovnega zastopnika ni pomoč pri usvajanju jezika. Jezikovni zastopnik si dejavno prizadeva za vključevanje odraslih priseljencev v jezikovno izobraževanje, jih pri tem spodbuja, jim svetuje in je zanje vir informacij.

Aktivnosti jezikovnega zastopnika lahko vključujejo delo na terenu, pa tudi pripravo kampanj in lobiranje, da bi pridobili boljše pogoje oziroma več sredstev za jezikovno izobraževanje priseljencev. Jezikovni zastopnik je zelo pomemben za organizacije, ki sicer delajo s priseljenci, a ne na področju jezikovnega izobraževanja (npr. zdravstvene in socialne ustanove, občinske službe, bolnišnice, šole, nevladne organizacije, pravne službe), kot vir informacij pa tudi za priseljence. Jezikovni zastopniki lahko sodelujejo tudi z lokalno skupnostjo in tako podpirajo dvosmerni proces vključevanja.

Koordinator

Predlagamo, da delo izvajalcev prej opisanih vlog vselej nekdo spremlja oz. vodi, bodisi učiteljica bodisi pedagoški delavec. Opredelili smo dve koordinatorski vlogi, od organizacije pa je odvisno, ali obe vlogi opravlja ista oseba.

Pedagoški koordinator

Pedagoški koordinator zagotavlja podporo prostovoljki pri izbiri primerne gradiva/pristopa pri delu s posamezniki ali skupinami. Poleg tega je odgovoren za usposabljanje prostovoljk in jim omogoča strokovno izpopolnjevanje.

Logistični koordinator

Logistični koordinator se ukvarja s praktičnimi zadevami, kot so urniki, zagotavljanje virov in sredstev (prostor, učna gradiva itd.) ter povezovanje prostovoljk s priseljenci.

6 Lastnosti in kompetence prostovoljk

6.1 Lastnosti

Menimo, da bi prostovoljke morale imeti nekatere lastnosti, da lahko uspešno gradijo in ohranjajo odnose s priseljenci. Pri izbiri prostovoljk bi bilo zato te lastnosti dobro upoštevati.

Prostovoljka:

- je zanesljiva;
- je potrpežljiva;
- je prilagodljiva in odprta;
- zna načrtovati in organizirati svoje delo;
- se zaveda svoje prostovoljske vloge, ki jo ima v učnem procesu in v odnosu do učiteljice;
- je sposobna sistematično reflektirati svoje delo, učenje in strokovni razvoj;
- sprejema navodila koordinatorja in/ali poklicne učiteljice, deluje v skladu z njunimi nasveti in povratno informacijo ter je odprta za predloge in usmeritve;
- ceni in spodbuja družbeno in kulturno raznolikost, enakost možnosti in vključenost;
- gradi spoštljive, pozitivne in sodelovalne odnose s sodelavci in priseljenci ter se trudi za učinkovito komunikacijo z njimi.

6.2 Kompetence

Prostovoljke morajo za uspešno delo s priseljenci razviti določene kompetence.

Prostovoljka

1. je jezikovno ozaveščena in ve, kako se učimo jezik;
2. je zmožna sodelovati z učečimi se individualno ali v skupini;
3. ima »širšo sliko« o izobraževanju priseljencev na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.⁵

⁵ Na podlagi teh kompetenc so bili zasnovani tudi trije moduli usposabljanja. Tu jih predstavljamo, kot so predstavljeni v izvirniku. V slovenski priredbi so teme modulov razporejene nekoliko drugače, in sicer: 1. Kako se učimo jezik, jezikovna politika v RS; 2. Pomoč pri učenju jezika; 3. Jezikovna pomoč v praksi. Vsebine, ki jih pokrivajo, pa ostajajo približno enake (gl. module usposabljanja 1–3).

1. Jezikovna ozaveščenost; kako se učimo jezik

- Svoj jezik zna prilagoditi jeziku, ki ustreza ravni učečih se (stopenjskost jezika).
- Se zaveda neverbalne komunikacije kot dela kulturne in jezikovne ozaveščenosti.
- Zna oceniti svojo jezikovno zmožnost po lestvici SEJO in/ali nacionalnih standardih; zna oceniti raven jezikovne zmožnosti učečih se.
- Pozna jezikovni sistem ciljnega jezika.
- Zaveda se dejavnikov, ki prispevajo k uspešnosti usvajanja jezikovnega znanja.
- Ima temeljno didaktično znanje za poučevanje neprvega jezika.
- Zna spodbujati učeče se k učenju zunaj učilnice ali k individualnemu učenju, spodbuja uporabo znanja v realnih situacijah.
- Pozna razliko med učečim se, ki je nepismen, in tistim, ki ne obvlada latinice.
- Pri individualnem pouku zna prilagoditi strategije, ki učečim se pomagajo pri doseganju različnih učnih ciljev in interesov.
- Priseljencem zna pomagati pri razvijanju govornih spretnosti ter do določene mere tudi bralnih in pisnih spretnosti.
- Se zaveda različnih profilov učečih se in njihovih posledic za učni proces (z opismenjevanjem vred).

2. Zmožnost sodelovati z učečimi se individualno ali v skupini

- Zaveda se, da so učeči se odrasli in z njimi ustrezno ravna.
- Zaveda se raznolikosti med priseljenci v skupini.
- Zaveda se dejavnikov, povezanih s položajem priseljencev v njihovi novi domovini, ki lahko vplivajo na vsebino njihovega izobraževalnega procesa in napredek v njem.
- Zaveda se svojih kulturnih vrednot in navad, ki bi utegnile vplivati na komunikacijo v posameznih situacijah, ter kulturnih vrednot in navad učečih se.
- Zna navdušiti in motivirati učeče se ter krepi njihovo samozavest.
- Uporablja orodja in strategije, ki priseljencem olajšujejo njihovo sodelovanje v družbi.
- Z učečimi se je sposobna razpravljati o izbiri obnašanja, ki izhaja iz značilnosti posamezne kulture, in njegovih posledicah.
- Zaveda se uradnih dolžnosti v zvezi z zdravjem in varnostjo učečih se, zlasti ob obiskih na domu in pri uporabi javnih storitev.
- Zaveda se svojih kulturnih vrednot in navad, ki bi utegnile vplivati na komunikacijo med posamezniki v skupini, ter kulturnih vrednot in navad učečih se.
- Pozna temelje skupinske dinamike in obvladovanja konfliktov.
- V heterogenih skupinah zna prilagajati strategije, ki učečim se pomagajo pri doseganju različnih učnih ciljev in interesov.

3. »Širša slika« o izobraževanju priseljencev na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

- Pozna ravni jezikovnega znanja (npr. SEJO, nacionalni standardi jezikovnega znanja).
- Pozna nacionalno, regionalno in lokalno politiko na področju izobraževanja priseljencev ter vlogi prostovoljk in prostovoljskih organizacij.
- Pozna družbene okoliščine v lokalnem okolju in zna učečim se svetovati pri iskanju pomoči v primeru težav, ki niso povezane z izobraževanjem.

Orodja VIME vključujejo:

- model vlog, ki jih prostovoljci in prostovoljke lahko imajo v jezikovnem izobraževanju odraslih priseljenk in priseljencev
- vprašalnika za priseljence in priseljenke ter prostovoljce in prostovoljke
- module usposabljanja prostovoljk in prostovoljcev
- smernice za poklicne učitelje in učiteljice
- priporočila za odločevalce v jezikovni politiki

Vsa gradiva so na voljo na spletni strani projekta VIME www.languagevolunteers.com, gradiva v slovenščini so na voljo na <https://centerslo.si/za-ucitelje/za-prostovoljce/projekt-vime>.

Gradiva VIME so plod sodelovanja partnerjev v projektu in odražajo izključno njihovo mnenje. Evropska komisija, ki je projekt VIME sofinancirala, ne odgovarja za njihovo vsebino ali nadaljnjo uporabo rezultatov projekta.

Partnerji v projektu VIME:

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

